

Список використаних джерел:

1. Міжнародний стандарт аудиту 220 «Управління якістю аудиту фінансової звітності». URL: [https://mof.gov.ua/storage/files/1_ISA_220_\(Revised\)_Final_Standard_\(Not_Formatted\)\(uk\).pdf](https://mof.gov.ua/storage/files/1_ISA_220_(Revised)_Final_Standard_(Not_Formatted)(uk).pdf)
2. Daft R. L. Management. Cengage Learning, 2010. 704 p
3. Destianne N. Do Related Party Transactions Matter to Auditors. Universitas Gadjah Mada, Indonesia. Journal of Communication, 2008, vol. 5 URL: https://foura.org/download/foura_2017/foura_028.pdf
4. Jones E., Watson B. Organizational Communication: Challenges for the New Century. Journal of Communication. December 2004. P. 722-750. URL: <https://doi.org/10.1111/j.1460-2466.2004.tb02652.x>

Алла Загородня,

*доктор педагогічних наук, професор,
головний науковий співробітник відділу історії та філософії освіти
Інституту педагогіки НАПН України (Україна)*

МОВНА АНТРОПОЛОГІЯ ЯК КЛЮЧ ДО КОМУНІКАЦІЇ У СУЧАСНОМУ СВІТІ

Антропологія – наукова дисципліна, яка вивчає людину та різні етапи людської історії. Зосереджуючись на біологічних і культурних відмінностях різних груп людей, у межах яких розрізняють людину-індивіда, людину-суб'єкта, людину-особистість, людину-людину, антропологія об'єднується рядом наукових принципів і методологічних підходів, серед яких особливим є принцип холізму, що передбачає багатоаспектний аналіз об'єктів наукового дослідження [4, с. 96]. Одним із напрямів антропології є лінгвістична або мовна антропологія - вивчення соціальної комунікації у різних суспільствах шляхом вивчення історії та зміни мов, а також взаємозв'язку мови та культури. Наскільки

варіації мови вказують на місце людини в суспільстві? Як мова визначає та віддзеркалює наш світогляд та ментальність?

Мовна антропологія визначає соціальну комунікацію механізмом, каналом розвитку соціальних взаємодій у контексті повсякденності, базовим соціальним процесом. Комунікація є універсальною формою соціальності. Повсякденні відносини визначаються наявністю загальних мовних смислів та семантикою інтерпретаційних процесів. Спілкування, поряд з діяльністю, постає основним чинником, що необхідний для формування людської особистості. У соціальних відносинах і взаємодіях за посередництвом мови відбувається процес ідентифікації індивідів, груп, спільнот. Відтак очевидною є визначальна роль комунікації у формуванні не лише форми, а й змісту повсякденності.

Вчення про комунікацію як основу буття людини обґрунтовується в працях М. Бахтіна, П. Бергера, Т. Лукмана, М. Бубера, Л. Вітгенштейна, Ю. Габермаса, М. Гайдегера, Г. Гарфінкеля, І. Гофмана, У. Еко, І. Касавіна, В. Лелеко, Ю. Лотмана, Н. Лумана, Дж. Г. Міда, А. Моля, А. Щюца, К. Ясперса. Проблемам комунікативної філософії присвячені праці українських учених А. Єрмоленка, А. Карася, Л. Ситниченка. Комунікативним структурам повсякденності, значенню комунікації для формування та існування повсякденності в контексті теоретико-методологічного аналізу соціальної дійсності присвячені дисертаційні дослідження І. Полякової та Л. Савченко.

Соціальна комунікація зумовлюється розвитком і саморозвитком особистості, що виявляється в творчому характері освоєння кращих зразків комунікативної діяльності. Водночас вона забезпечує ступінь соціальної активності особистості, соціальну значущість норм її поведінки, застосування відповідних засобів комунікативної діяльності та комунікативної культури. Розуміння комунікативної культури як засобу й умови формування особистості ґрунтується на пізнанні її адаптивних можливостей, які допомагають людині діяти відповідно до культурних стандартів важливого для неї оточення.

Вивчення повсякденної комунікації та соціальних структур, в рамках яких вона відбувається, тісно пов'язане з психологією міжособистісної та групової

взаємодії, культурологією, антропологією, соціологією організації, теорією мереж. Мікросоціологічний підхід до міжособистісної комунікації вивчає соціологію позиційного та інтерактивного соціального контакту, активно використовує методи емпіричної науки в дослідженні мікроструктур, осередків комунікації. Так, способи та ситуації взаєморозуміння людей у повсякденних, рутинних ситуаціях вивчає етнометодологія – науковий напрямок, близький до феноменологічної соціології. Етнометодологія розглядає соціальну комунікацію як організацію мовних актів і взаєморозуміння суб'єктів – учасників «розмови». Соціальна реальність, за Г. Гарфінкелем, «конструюється» у процесі мовної комунікації. Ототожнюючи соціальну взаємодію з мовною комунікацією, він звертає увагу не на зміст, а на норми спілкування. Соціальне стає можливим виключно завдяки тому, що комунікація суб'єктів здійснюється за певними «правилами говоріння». У звичайній «розмові» суб'єктів присутні елементи взаємного розуміння, яке встановлюється не лише на основі сказаного, а й на основі невисловленого. Тобто, розуміння часто досягається в результаті не актуального роз'яснення, а наявності певної тимчасової послідовності мовлення, схеми вираження думки. У розумінні міститься «фонове очікування» відповідної реакції партнерів, яке прояснює зміст промови, позиції суб'єктів, оцінки тощо. Будь-яке порушення цих очікувань здатне зруйнувати комунікацію [1]. Отже, використовуючи спостереження та порівняння комунікативної поведінки на прикладі різноманітного етнографічного матеріалу, етнометодологія тлумачить механізми спілкування в складних суспільствах на прикладі елементарних форм простих суспільств. Етнометодологія прагне зрозуміти комунікацію як процес обміну смислами, надаючи універсального значення методам антропологічного вивчення інших культур. Йдеться про звичайні, стереотипні дії людей, які отримані за традицією, над якими люди не задумуються. Фонові очікування, якими люди, інколи неусвідомлено, керуються у своїх діях, на думку етнометодологів, можуть виявлятися в незвичних версіях звичайних ситуацій.

У сфері повсякденності різні типи комунікації відрізняються рівнем розуміння, що можливо завдяки типізації (міжособистісної, групової, суспільної).

Типізація найчастіше ґрунтується на здоровому глузді, що свідчить про необхідність звернення до ролі раціональності в організації повсякденності. Так, основою для побудови повсякденного знання є безпосередня ситуація соціальної взаємодії. Завдяки повторенню певних операцій вибудовується множина взаємопов'язаних типізацій, яка є більш-менш стійкою структурою. Звичайна мова як знакова система, що одночасно має анонімний характер і відірвана від тут і зараз ситуації, є універсальним засобом комунікації в повсякденній взаємодії. Жива мова повсякденного спілкування охоплює реальність, що пізнана людьми, й увібрала все її різноманіття. Звичайна мова, як засіб комунікації та пізнання, постає в ролі сформованої соціальної реальності, яка існує до народження окремого індивіда, проте водночас є продуктом суто людського буття. Тому пізнання поширюється лише до тих меж, які здатна охопити мова і якими обмежується реальність [2, с. 90-95]. Виникаючи в контексті певної ситуації, мова набуває самостійності, зберігаючи свою структуру навіть після зникнення цих ситуацій з життя. Мова повинна бути зрозумілою як специфічний зріз історії суспільства і культури. Не існує жодної «індивідуальної» розмовної мови, оскільки вона має груповий характер. У цьому контексті особливу важливість мають такі фактори як група – носій мови, ставлення індивіда до групи, ставлення групи до інших угруповань, динаміка всередині групи. Отже, загальна структура мови є сукупністю групових мов, а соціальна природа мови така ж, як і соціальна природа пізнання [3]. У просторі соціального життя з усіма його повсякденними проявами існують різні типи, моделі відтворення комунікації. Проте загалом, в обсязі глобальної соціальної повсякденності сьогодні важко зберегти себе, свою культуру, комунікацію в традиційних цивілізованих рамках.

Водночас вона забезпечує ступінь соціальної активності особистості, соціальну значущість норм її поведінки, застосування відповідних засобів комунікативної діяльності. Розуміння комунікативної культури як засобу й умови формування особистості ґрунтується на пізнанні її адаптивних можливостей, які допомагають людині діяти відповідно до культурних стандартів важливого для неї оточення. Отже, спілкування як цінність і перша життєва

необхідність перебуває в центрі уваги філософії, етики, психології, педагогіки, культурології, які намагаються з різних позицій визначити сутність цього феномена. Воно є невід'ємною складовою людського існування, важливою передумовою формування людини як соціальної істоти, здатної до співіснування з подібними до себе, а також необхідною передумовою розвитку суспільства. У процесі спілкування досягаються потрібна організація, єдність і регуляція дій окремих індивідів, інтелектуальна та емоційно-чуттєва взаємодія між ними, яка сприяє формуванню спільності настроїв і поглядів, взаєморозумінню та узгодженості дій, згуртованості й солідарності, без яких неможлива жодна колективна діяльність і котрі утворюють культурно комунікативну основу соціального життя суспільства. Як форма людських стосунків спілкування має діяльнісний характер. Отже, мовна антропологія – спілкування – це взаємодіяльність, яка ґрунтується на потребі людини в людині, тому вона є умовою включення людини в соціум і культуру.

Список використаних джерел

1. Гарфинкель Г. Исследования по этнометодологии / Г. Гарфинкель; пер. с англ. З. Замчук, Н. Макарова, Е. Трифонова. – СПб.: Питер, 2007. – 336 с
2. Дивисенко К. С. Религиозные знания, убеждения, практики в структуре жизненного мира / К. С. Дивисенко // Социологический журнал. – 2011. – № 4. – С. 84–100.
3. Касавин И. Т., Щавелев С. П. Анализ повседневности [Электронный ресурс] // journal.iph.ras.ru: [сайт] / И. Т. Касавин, С. П. Щавелев. – Режим доступа: <http://journal.iph.ras.ru/alltag.doc>. – Название с экрана.
4. Загородня А. А. Соціальна антропологія в контексті освіти та виховання особистості (друга половина ХІХ століття) як чинник сучасних освітніх змін. Наука і техніка сьогодні. 2022. 11 (11). С. 95-106.